

SLAVOJ ŽIŽEK

ÖVERSÄTTNING AV HENRIK GUNDENÄS

ft

NOLL- PUNKT

Del I.

Tillbaka till utgångsorten

Nollpunkten

ÅR 1922, DÅ bolsjevikerna blivit tvungna att retirera och införa den »nya ekonomiska politiken«, som gav betydligt större spelrum åt marknadsekonomi och privategendom, skrev Lenin en kortare text, »En publicists anteckningar. Om bestigandet av höga berg, om modlöshetens skadlighet, om handelns nytta, om förhållandet till mensjevikerna m.m.«. Han använder här bilden av en bergsklättrare som måste återgå till »nollpunkten«, vända tillbaka till utgångsorten, efter ett första försök att nå en ny bergstopp. Det är en illustration av hur man kan retirera utan att opportunistiskt förråda sin trohet mot saken. Kommunisterna »som varken hänger sig åt illusioner eller åt modlöshet, utan bevarar organismens kraft och smidighet för att ånyo »börja från början« vid den svåra uppgiftens utförande, har inte gått förlorade [...]«.¹ Detta är Lenin när han är som bäst och som mest beckettsk: »Försök igen. Misslyckas igen. Bättre igen«, som Beckett skrev i sin novell »Västsvart hallå«.²

Den här sortens leninistiska angreppssätt behövs mer än någonsin i dag då kommunismen, det enda sättet att hantera de svårigheter vi står inför (klimatet, krig, AI ...), har blivit allt mindre livskraftig som poli-

tisk vision. Det som eventuellt finns kvar av vänstern får allt svårare att mobilisera människor kring ett genomförbart alternativ till den befintliga världsordningen. Hur kommer vi ur detta dödläge? Denna ändlösa cirkelgång med rannsaking av vänsterns svagheter och beklagande av hur mycket lättare det är att föreställa sig världens undergång än kapitalismens? Ett sätt skulle kunna vara att skifta fokus mot själva kapitalismen. Kapitalismen har inte bara lyckats *föreställa sig* postkapitalismen, utan är redan på god väg att omforma sig till en postkapitalistisk ordning. Detta skulle innebära att vi bara kan ta itu med de mångahanda kriser vi står inför om vi riktar uppmärksamheten mot den pågående ekonomiska omstruktureringen av våra samhällen, en omstrukturering som för oss till självutplåningens rand. Noam Chomsky är en ivrig och ofta brutal kritiker av mig, men jag måste säga att jag helt instämmer i hans uppfattning om slutet för det organiserade samhället:

Vi befinner oss i ett unikt ögonblick i mänsklighetens historia. Beslut som måste fattas nu på en gång avgör hur vår framtida historia kommer att gestalta sig, om det över huvud taget ska bli fråga om någon mänsklig historia, vilket är högst tvivelaktigt. Under den mycket begränsade tid vi har på oss måste vi genomföra åtgärder för att undvika katastrofal miljöförstörelse, åtgärder som ligger klart inom det möjligas gräns.³

Chomsky riktar in sig på vår (noggrant iscensatta) likgiltighet inför klimathotet, men jag tror att vi måste gå längre och tillämpa det han säger på vår allmänna ovilja att gå in för politiska kamper. De »beslut som måste fattas nu på en gång« är i högsta grad *politiska*. Europa är i dag helt enkelt inte redo att ta strid för en stor gemensam sak – till och med de fredsivrare som vill få slut på kriget mellan Ryssland och Ukraina är för det mesta bara ute efter att försvara sin egen behagliga livsstil och skulle gladeligen offra Ukraina för den sakens skull. Franco »Bifo« Berardi är fullt berättigad att tala om »västvärldens sönderfall« – själva vår överlevnad som samhälle kommer an på att vi återvinner förmågan att mobilisera oss för en sak som bottnar i den europeiska upplysningen.⁴

Nollpunkten är alltså inte den punkt vid vilken det inte kan bli värre – det kan bli mycket värre och kommer förmodligen att bli det. Nollpunkten är en punkt i tiden som kan vara ganska länge, ett läge där vi fastnat i en nedåtgående spiral och inte ser någon väg ut ur den befintliga ordningens koordinater. I den här boken försöker jag att ge en allmän överblick över vår socioekonomiska nollpunkt och säga något om hur den nedåtgående spiralen yttrar sig inom olika områden, från hot om världskrig till våldtäktskultur.

En av de platser där de globala spänningarna hotar att brisera är Mellanöstern. Kriget där utgör den nollpunkt vid vilken den »civiliserade« västvärlden

har visat sig vara ännu förhatligare än de muslimska »barbarer« man varit så ivrig att baktala. Bokens andra del handlar därför om hur kriget måste analyseras inom ramen för motsättningarna inom den befintliga världsordningen. Det finns inga hjältar i den här historien, bara mer eller mindre dåliga människor och svåra val som måste göras.

Allt kommer *inte* att ordna sig

VAD HÄNDER MED (det som återstår av) vänstern efter Trumps valseger i november 2024? En sak är säker: i och med denna seger, och den populistiska högerens uppgång i Europa, har vänstern nått sin nollpunkt. Den kommer att behöva omforma sig i grunden om den inte ska gå under.

Innan vi förfaller till plattityder om »Trump's triumf« ska vi lägga märke till några viktiga detaljer, först och främst den omständigheten att Trump *inte* fick fler röster än i valet 2020, då han förlorade mot Biden – det var Kamala Harris som fick ungefär tio miljoner *färre* röster än Biden när han segrade! Det är alltså inte så att Trump »vann stort« – det var Harris som förlorade, och alla vänsterkritiker av Trump behöver göra radikal självkritik. Till de saker som bör noteras hör det olustiga faktum att invandrare, särskilt från latinamerikanska länder, är i det närmaste stockkonservativa. De flesta av dem har inte kommit till USA för att ändra på systemet, utan för att slå sig fram *inom* detsamma – eller som filosofen Todd McGowan uttryckt saken: »De vill

skapa en bättre tillvaro åt sig själva och sina familjer, inte förbättra samhället omkring sig.»¹

Av det skälet tror jag inte att Kamala Harris förlorade därför att hon är svart – kom ihåg att Kemi Badenoch, en svart kvinna, i november 2024 valdes till partiledare för Konservativa partiet i Storbritannien (ett annat land, men ni förstår vad jag menar). Jag tror att Harris nederlag framför allt berodde på att Trump stod för riktig politik, att han (och hans anhängare) agerade som engagerade politiker, medan hon stod för icke-politik. Harris hade många bra sakpolitiska förslag: hon talade om tillgång till sjukvård, rätt till abort och så vidare. Men Trump och hans anhängare gjorde hela tiden mycket tydliga (om än extrema) uttalanden, medan Harris lyckades undvika alla svåra val för att i stället komma med tomma plattityder. I det avseendet påminner hon om den brittiske Labourledaren Keir Starmer och hans politiska energi. Minns bara hur Starmer nogsamt undvek att ta tydlig ställning i fråga om Gazakriget, så att han förlorade inte bara de radikala sionisternas röster, utan också många unga svartas, muslimers och vänstersympatisörers röster.

Vad USA:s demokrater inte hade lust att lära sig av trumpisterna var att »extremism« fungerar i en häftig politisk strid. I det tal där Harris erkände sig besegrad sade hon: »Till de unga människor som ser detta vill jag säga att det är okej att känna sig ledsen och besviken, men ni ska veta att allt kommer att ordna sig.«²

Nej, allt kommer *inte* att ordna sig, vi ska *inte* lita på att framsteget kommer att segra och att historien på ett eller annat sätt kommer att återställa balansen.

Trump utmålade under valrörelsen Harris som en ännu sämre kandidat än Biden (hon var inte bara socialist, hon var kommunist!). Det faktum att hennes hållning kan förväxlas med kommunism är ett sorgligt tecken på var vi befinner oss i dag – och ett annat populistiskt slagord tyder på samma förväxling: »Folket är less på extremvänsterstyre!« Om inte detta är absurt så vet jag inte vad. Populisterna kategoriserar den (än så länge) hegemoniska liberala ordningen som »extremvänster« samtidigt som den progressivt liberala mitten är mycket mer angelägen om att bekämpa (det som återstår av) vänstern än att bekämpa den nya högern. Om det vi nu har i västvärlden är »extremvänsterstyre«, då är Ursula von der Leyen marxist-kommunist (som Viktor Orbán faktiskt påstår att hon är!).

Den nya populistiska högern uppfattar kommunism och bolagskapitalism som en och samma sak. Men motsatsernas verkliga identitet ligger någon annanstans. År 2016 blev jag kritiserad för mitt påstående att Trump är en ren liberal – hur kunde jag bortse från hans diktatoriska och fascistiska tendenser?³ Mina kritiker förstod inte poängen. Kanske den bästa karakteriseringen av Trump är att han är en viss *typ* av liberal, nämligen en liberal fascist; liberalismens och

fascismens yttersta tendenser sammansmälta, två sidor av samma mynt. Trump är inte bara en auktoritär ledare; han vill *också* låta marknaden fungera fritt på sitt allra mest destruktiva sätt, om det så handlar om att göra grova profiler eller att avfärda alla etiska överväganden kring hur offentligheten bör fungera (till exempel lagliga inskränkningar av hets mot folkgrupp) såsom en form av socialism.

Här ska vi börja med att kritisera Trumps motståndare. Filosofen Boris Buden har tillbakavisat den gängse uppfattningen att den nya högerpopulismens framväxt markerar en tillbakagång som beror på moderniseringens misslyckande. För Buden är religionen som politisk kraft en effekt av samhällets postpolitiska sönderfall, upplösningen av de traditionella mekanismer som tryggade starka gemenskapsband. I den bemärkelsen är fundamentalistisk religion inte bara något politiskt, utan den är själva politiken. Närmare bestämt är den inte bara ett socialt fenomen utan själva väven i samhället, så att samhället självt på sätt och vis blir en religiös företeelse. Det är alltså inte längre möjligt att skilja mellan religionen i dess rent andliga aspekt och den politiserade religionen. I en postpolitisk värld är det framför allt på religionens område som de antagonistiska passionerna får utlopp. Det som hänt med den religiösa högerens uppgång är således inte att religionen har återkommit i politiken, utan helt enkelt att *det politiska som sådant*

har återkommit.⁴ Den egentliga frågan blir därmed: Hur gick det till när det politiska i ordets radikala sekulära bemärkelse, den europeiska modernitetens stora landvinning, förlorade sin makt över sinnena?

I efterhand kan vi förlägga brytningen någonstans kring 1990, en tid då de flesta socialistiska regimerna hade fallit och den globala kapitalismen verkade ha segrat över hela linjen. Den mest berömda uttolkningen av denna känsla var *Historiens slut och den sista människan*, vars författare Francis Fukuyama beskrev historiens slut som en postideologisk epok då de stora politiska striderna hörde till det förgångna och konflikterna bestod i intressedispyter som kunde och borde lösas genom pragmatiska förhandlingar.⁵ Denna postideologiska process verkade på nästan alla samhällsplan: expertförvaltning i stället för politik, individuella fri- och rättigheter i stället för kollektiva rättigheter och solidaritet, privat välgörenhet i stället för social omsorg, kultur i stället för konst, partikulära identiteter i stället för klasskamp, sex i stället för kärlek. Sedan denna vision kommit att behärska den sekulära offentligheten har den egentliga politiken bara kunnat bestå inom religionens område.

CNN:s nyhetsankare David Goldman kommenterade Trumps valseger med orden: »Det är ekonomin, dumbom!« – men, som han också sade, inte på något direkt sätt.⁶ De huvudsakliga indikatorerna visar att ekonomin gick ganska bra under Bidens tid

som president, även om inflationen slog mycket hårt mot framför allt fattiga amerikaner (och kanske var det detta de kom ihåg på valdagen). Utvecklingen mot vidgade klyftor mellan rika och fattiga har varit allmän i västländerna under de senaste trettio åren. Det är klart att höjda priser på dagligvaror, särskilt livsmedel, hyreshöjningar och fördyrad sjukvård har drivit miljontals människor mot fattigdom, men i sin ekonomiska politik var Biden definitivt den mest vänsterorienterade presidenten sedan Franklin D. Roosevelt; han gjorde stora insatser för arbetares, kvinnors och studenters rättigheter. Tillfällig inflation under Bidens tid som president kan inte förklara varför så många amerikaner uppfattade sin ekonomiska situation som helt körd i botten. Ja, inflationen tydliggjorde skillnaden mellan rika och fattiga, men denna klyfta är en del av en fortlöpande tendens i USA och över huvud taget inte något nytt. Det är något annat i rörelse här, nämligen ideologi.

Jag talar inte här om ideologi som ett system av idéer och vägledande principer, utan om ideologi i en mer grundläggande bemärkelse: hur den politiska diskursen formar sig till ett socialt band. Filosofen Aaron Schuster har noterat att Trump är en »allstädes närvarande politisk ledarfigur som bygger sin auktoritet på sin egen vilja och öppet föraktar kunskap – det är denna rebelliska, systemfientliga teater som folk identifierar sig med«. ⁷ Det är därför Trump

kan förolämpa människor på löpande band och ljuga helt öppet utan att det skadar honom (och då har vi inte ens nämnt hans brottslighet). Hans ideologiska triumf består i att hans anhängare upplever sin lydnad mot honom som ett slags subversivt motstånd, eller som Todd McGowan har uttryckt saken: »Man kan stödja den nyblivne fascistiske ledaren i en anda av fullkomlig lydnad samtidigt som man känner sig oerhört radikal, en ståndpunkt som i praktiken nästan definitionsmässigt maximerar njutningsfaktorn.«⁸

Här ska vi lyfta in den freudianska uppfattningen om »stöld av njutning«, en Andres njutning som är oåtkomlig för oss eller en egen rättmätig njutning som en Andre bestäl oss på eller hotar att ta ifrån oss. Russell Sbriglia har uppmärksammat hur denna »njutningsstöld« spelade en central roll när Trump-anhängare stormade Kapitolium den 6 januari 2021:

Det är svårt att tänka sig ett bättre exempel på hur »stöld av njutning« fungerar än det mantra som Trump-anhängarna upprepade när de stormade Kapitolium: »Stoppa stölden!« Stormningens hedonistiska, karnevalsartade karaktär hängde inte bara samman med upprorsförsöket; i den mån stormningen handlade om att ta tillbaka den njutning som nationens andra (det vill säga svarta, mexikaner, muslimer, hbtq+-personer och så vidare) hade bestulit dem på (eller ansågs ha bestulit dem på) var karnevalsinslaget absolut nödvändigt.⁹

Det som hände den 6 januari i Kapitolium var alltså inte ett försök till statskupp utan en karneval. Det finns en djupt problematisk idé om att den här typen av protest – som är karnevalsartad inte bara till form och stämning (teatraliska framträdanden, humoristiska ramsor), utan också i sin icke-centraliserade organisering – kan tjäna som mönster för progressiva proteströrelser. Är inte den senkapitalistiska sociala verkligheten i sig själv karnevalsartad? Var inte den ökända kristallnatten i november 1938 – detta halvorganiserade, halvspontana utbrott av våldsamma attacker mot judiska bostäder, synagogor, butiker och personer – en karnevalernas karneval? Är inte »karneval« dessutom beteckningen för maktens obscena undersida – allt från gängvåldtäkter till masslynchningar? Låt oss inte glömma bort att Michail Bachtin utvecklade begreppet om karneval i sin bok om Rabelais, skriven på 1930-talet som en direkt replik på den karneval som bestod i Stalins utrensningar.¹⁰

Kontrasten mellan Trumps officiella ideologiska budskap (om konservativa värden) och den stil han odlar under sina offentliga framträdanden (där han mest bara säger allt som dyker upp i huvudet, förlämnar andra människor och bryter mot alla konvensansens regler...) säger en hel del om vår belägenhet: Vilken värld lever vi i där den sista skyddsvallen mot ett samhälle där allt är tillåtet och alla gamla värden gått om intet verkar bestå i att bombardera allmän-

heten med oanständiga vulgariteter? Filosofen Alenka Zupančič har konstaterat att Trump inte är någon kvarleva från den gamla moraliska majoriteten och dess konservatism, utan i betydligt högre grad en spegelvänd karikatyrbild av själva det postmoderna »frigjorda samhället«, en produkt av detta samhälles egna motsättningar och inre begränsningar. Filosofen Adrian Johnston menar för sin del:

Vi kan göra en kompletterande omkastning av Jacques Lacans sats att »all bortträngning är det bortträngdas återkomst«: det bortträngdas återkomst kan ibland utgöra den mest effektiva bortträngning.¹¹

Är inte detta också en koncis definition av figuren Trump? Freud sade om perversionen att allt som varit bortträngt, allt bortträngt innehåll, däri kommer ut i all sin obscenitet, men denna det bortträngdas återkomst bara förstärker bortträngningen – och därför ligger det inte något befriande i Trumps obsceniteter, de bara befäster det sociala förtrycket och mystifieringen. Trumps obscena framträdanden uttrycker alltså hans populisms falskhet. Brutalt enkelt uttryckt: när han ger sig sken av att bry sig om vanligt folk företräder han bara storkapitalet.

Hur ska vi göra reda för den märkliga omständigheten att Donald Trump, en usel människa, själva motsatsen till kristen anständighet, kan tjäna som utvald

hjälte för de konservativa kristna? Den förklaring man brukar höra är att de konservativa kristna är väl medvetna om Trumps problematiska karaktärsdrag, men att de valt att bortse från den sidan av saken eftersom det är Trumps politik som verkligen betyder något för dem, särskilt hans ställningstagande mot abort. Han kommer att bli renad från alla sina synder nu när han säkerställt en konservativ majoritet i USA:s högsta domstol, som slagit fast att fri abort inte längre ingår i den konstitutionellt skyddade rätten till privatliv.¹² Men är det så enkelt? Tänk om själva dubbelheten i Trumps personlighet – hans höga moraliska svansföring i kombination med hans personliga oanständighet och vulgaritet – är det som gör honom tilltalande för konservativa kristna? Tänk om de i hemlighet identifierar sig med själva denna dubbelhet? Därmed inte sagt att vi ska ta alltför allvarligt på den mediala bilden av den typiske trumpisten som en obscen fanatiker – nej, det stora flertalet av Trumps väljare är vanliga, hyggliga människor som i övrigt uppträder förnuftigt. Det är som om de låter Trump uttrycka deras galenskap och obscenitet.

Den obscena bakgrunden till vår ideologiska sfär har blivit mer iögonfallande. Något enkelt uttryckt: det faktum att vi har fått möjlighet att på nätet och i andra fora yttra oss offentligt på ett sätt som intill nyligen hörde till privatsfären (det finns inga spärarrar mot rasism, sexism och så vidare) betyder inte alls att

mystifieringens tid är förbi nu när ideologin har blivit synlig. Den ideologiska mystifieringen verkar tvärtom som starkast när det obscena tränger in i det offentliga: det som verkligen betyder något, politiskt, ekonomiskt och ideologiskt, blir mer *osynligt* än någonsin. Den offentliga obsceniteten upprätthålls alltid av en dold moralism, vars utövare i hemlighet tror sig kämpa för en viktig sak, och det är för detta hyckleri de bör angripas.

Minns hur liberala medier gång på gång har kunnat berätta att Trump ertappats med byxorna nere, bildligt talat, och begått offentligt självmord (genom att håna föräldrarna till en död krigshjälte, skryta om att han »tagit kvinnor på fittan« och så vidare). Arroganta liberala kommentatorer blev chockade när det visade sig att deras syrliga angrepp mot Trumps vulgära rasistiska och sexistiska utbrott, mot hans ovarsamhet med fakta, hans meningslösa prat i ekonomiska frågor och så vidare inte skadade honom alls, utan förmodligen bara gjorde honom ännu populärare. De begrep inte hur identifikation fungerar: i allmänhet är det inte så att vi endast eller ens i huvudsak identifierar oss med andras styrkor, utan vi identifierar oss med deras svagheter. Ju mer Trumps begränsningar hånades, desto mer kom vanliga människor att identifiera sig med honom och uppfatta angrepp mot honom som nedlåtande angrepp mot dem själva. Det subliminala budskapet var: »Jag är en av er!«, medan vanliga Trump-anhängare hela tiden kände sig förödmjukade av den liberala eli-

ten och dess nedlåtande attityd mot dem. Som Alenka Zupančič träffande formulerat saken:

De extremt fattiga kämpar för de extremt rikas räkning, såsom blev tydligt med valet av Trump. Och vänstern gör inte så mycket annat än hånar och för-olämpar dem.¹³

Eller också, kan vi tillägga, gör vänstern något som är ännu värre: man spelar beskyddare och bedyrar att man »förstår« de fattiga människornas förvirring och förblindelse. Detta vänsterliberala översitteri får fritt spelrum i genren politiska kommentar- och komedipratshower (Jon Stewart, John Oliver och så vidare), som mest bara visar upp den liberala intellektuella elitens arrogans. Som författaren Stephen Marche skrev i *Los Angeles Times* redan 2017:

Att parodiera Trump är i bästa fall ett sätt att avleda uppmärksamheten från hans politik, i värsta fall ett sätt att göra hela politiken till ett skämt. Det har ingenting med skådespelarna, manusförfattarna eller deras vägval att göra. Trump byggde sin kandidatur på att uppträda som komisk knöl – detta har i flera decennier varit hans popkulturella framtoning. Det är helt enkelt inte möjligt att effektivt parodiera en man som medvetet parodierar sig själv och som blivit USA:s president tack vare den skådespelarinsatsen.¹⁴

Många av dem som röstade på Trump menade att han verkade äkta och uppriktig i sina offentliga uttalanden. Kamala Harris däremot verkade beräknande och tillgjord. Men just de karaktärsdrag och utmärkande egenskaper hos Trump som tycks visa att han är uppriktig är klandervärda i hans motståndares ögon: hans vulgära obsceniteter och grova lögner.¹⁵ När det gäller obsceniteterna är det uppenbart vad väljarna lockas av: Trump säger öppet vad han tänker, inga regler gäller för honom. Det ständiga ljugandet belyser en mer paradoxal situation – den som säger sanningen är väl förberedd, medan den som ertappas med att ljuga är en spontan person, vilket har en omisskännlig air av autenticitet.

I andra sammanhang har jag återberättat ett skämt som var populärt bland dissidenter på den gamla goda tiden i den reellt existerande socialismens länder. En småbonde och hans hustru går en dammig landsväg fram i 1400-talets Ryssland, som är ockuperat av mongolerna. En beriden mongolkrigare gör halt invid dem och säger till bonden att han nu tänker våldta hans fru: »Men eftersom det är så dammigt på marken får du hålla i mina punkulor så att de inte blir smutsiga!« När mongolen är klar och har ridit iväg börjar bonden skratta och hoppa av glädje. Den förvånade kvinnan vänder sig till sin make: »Hur kan du hoppa av glädje när jag precis har blivit brutalt våldtagen i din åsyn?« Bonden svarar: »Men jag satte

dit honom! Hans pungkulor är alldeles nedsmutsade!« Detta dystra skämt säger något om dissidenternas situation: de trodde sig utdela hårda slag mot partiets *nomenklatura*, men det enda de lyckades med var att något smutsa ner partifunktionärernas pungkulor alltmedan dessa fortsatte att våldföra sig på folket... Och kan vi inte säga exakt detsamma om Jon Stewart och kompani som gör narr av Trump – sysslar de inte bara med att smutsa ner pungkulorna på honom, i bästa fall kanske tillfoga dem några små skrubbsår?

Problemet är inte att Trump är en pajas. Problemet är att det finns ett program bakom hans provokationer, en metod i hans galenskap. Trumps (och andras) vulgära obsceniteter ingår som en del i deras populistiska strategi att sälja in detta program till vanliga människor, ett program som (åtminstone på lång sikt) strider mot deras intressen: skattesänkningar för de rika, sämre sjukvård, sämre arbetsskyddslagstiftning och så vidare. Dessvärre är folk beredda att svälja ganska mycket om det framläggs för dem under obscen munterhet och i falsk solidaritet med dem.

Den stora ironin med Trumps projekt är att MAGA (*Make America Great Again*) i praktiken innebär motsatsen: att göra USA till en del av Brics, till en lokal stormakt som står på likvärdig fot med andra nya lokala stormakter (Ryssland, Indien, Kina). En EU-diplomat hade rätt när han påpekade att Europa efter Trumps valseger inte längre är USA:s »ömtåliga

lillasyster». ¹⁶ Kommer Europa att finna styrkan att mot MAGA ställa något som kunde kallas MEGA (*Make Europe Great Again*) genom att blåsa nytt liv i sitt radikala emancipatoriska arv?

I början av januari 2025 meddelade Trump vid flera tillfällen sina territoriella anspråk: USA borde annektera Kanada och Grönland samt ta kontroll över Panamakanalen, och väl att märka ville han inte utesluta militära medel för att nå dessa mål. Låter inte detta exakt som Putins expansionism tillämpad på området kring USA? Trumps MAGA är med andra ord kalkerat på Putins MRGA (*Make Russia Great Again*), och tillsammans vittnar de om hur den nya mångcentriska värld som Brics-länderna ser framför sig kommer att se ut: samexistens av ett antal stormakter som var och en har fria händer att kontrollera småländer i sin omgivning.

Lärdomen av Trumps seger är motsatsen till vad många vänsterliberaler föreställer sig: (det som återstår av) vänstern måste sluta vara rädd för att uppfattas som alltför extrem och därmed förlora mittenväljarna, man måste tydligt särskilja sig från den »progressiva« liberala mitten och dess advokatyr för woke-kapitalism. Detta är givetvis förenat med vissa risker: rösterna kan komma att fördelas på tre block så att ingen stor koalition blir möjlig. Men att våga risken är enda vägen framåt.

Hegel skrev att en historisk händelse visar sin nödvändighet genom att upprepa sig. Det kan ha verkat tillfälligt att Napoleon förlorade 1813 och landsförvisades till Elba: med bättre militär strategi hade han kanske vunnit. Men sedan han återvänt till makten och lidit nederlag vid Waterloo stod det klart att hans tid var förbi, att nederlaget bottnade i en djupare historisk nödvändighet.¹⁷ Detsamma kan sägas om Trump: hans första valseger kunde fortfarande tillskrivas taktiska missgrepp, men nu när han segrat en andra gång bör det stå klart för alla att den trumpistiska populismen uttrycker en historisk nödvändighet.

Många kommentatorer förväntar sig att Trumps välde kommer att präglas av nya chockerande katastrofer, och det finns redan vissa tecken på farliga rörelser – exempelvis just hans tillkännagivande att han ska försöka annektera Kanada och Grönland (där han ironiskt nog kallade Justin Trudeau »Kanadas guvernör«, som om landet redan vore en amerikansk delstat).¹⁸ Men det värsta scenariot är att det inte blir några stora chocker: Trump försöker få ett slut på de pågående krigen (tvingar fram en fred i Ukraina och så vidare); ekonomin förblir stabil, kanske till och med blomstrande; spänningarna avtar, livet går vidare... samtidigt som en hel mängd åtgärder på federal och lokal nivå gradvis underminerar det befintliga liberaldemokratiska samhällsfördraget och

förändrar det som håller samman USA, det som Hegel kallade *Sittlichkeit*, sedlighet, de oskrivna reglerna kring hövlighet, sanningsenlighet, social solidaritet, kvinnors rättigheter och så vidare. Denna nya värld kommer att framstå som en ny normalitet, och i den bemärkelsen kan Trumps välde mycket väl leda till världens undergång, slutet för det som var dyrbarast i vår civilisation.

Låt mig avrunda med ett vulgärt och grymt skämt som fullständigt klargör vår belägenhet. Maken till en kvinna som genomgått en lång och svår operation söker upp sin vän läkaren och frågar hur det gått. Läkaren börjar: »Din fru har klarat sig, hon kommer säkert att överleva dig. Men det har tillstött några komplikationer. Det kommer inte längre vara möjligt för henne att kontrollera sin ringmuskel, så hon kommer att skita på sig hela tiden. Det kommer också att rinna en illaluktande gul sörja från hennes vagina, så sex är absolut uteslutet. Plus att hennes mun inte kommer att fungera, så hon kommer inte att kunna äta utan hjälp...« Läkaren ser den växande oron och paniken i mannens ansikte, klappar honom lugnande på axeln och säger med ett leende: »Lugn, jag skämtade bara! Allt är fint, hon dog under operationen.« Om vi ersätter läkaren med Trump, som lovar att göra vår demokrati frisk, kommer han att kunna sammanfatta utfallet av sitt välde så här: »Vår demokrati lever och har hälsan, det har bara tillstött några komplikationer:

vi blev tvungna att kasta ut några miljoner invandrare, begränsa aborträtten så att det i praktiken blev omöjligt för kvinnor att göra abort, sätta in nationalgardet för att slå ner protester... Lugn, jag bara skämtade! Demokratin dog under min regering.«